

**ІНВЕСТИЦІЙНА ПРІОРИТЕТНІСТЬ
ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ**

Монографія

За загальною редакцією д.е.н., проф. С.О. Гуткевич

2021

УДК 338.31:330.3

I 88

Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту модернізації змісту освіти
Міністерства освіти і науки України
(протокол № 11 від 19.11.2020 р.)

Інвестиційна пріоритетність галузей економіки. Монографія /
С. О. Гуткевич, О.О. Шеремет, Г.М. Завадських та інші; за заг. ред.
проф. Гуткевич С. О. Харків, «Діса Плюс», 2021. 208 с.

Автори:

Д-р екон. наук, професор С.О. Гуткевич; д-р екон. наук, доцент
О.О. Шеремет; канд. екон. наук, доценти: Г.М. Завадських,
Г.Г.Музиченко, Л.П. Шендерівська; канд. техн. наук, доцент
Л.Г.Каїра; канд. екон. наук, с.н.с. Л.М. Кобилянська, В.М. Русан;
канд.іст. наук Бойко В.О., ст.викладач О.П. Коротун, магістр
О.О.Мазяр

В монографії представлені матеріали досліджень з питань
забезпечення активізації інвестиційної діяльності в галузях
економіки, проведених в рамках науково-дослідної роботи кафедри
міжнародної економіки. Розглянуто основні пріоритети
економічного розвитку галузей економіки.

Рецензенти:

Волошенко А.В. – д-р екон. наук, доц., Національний університет оборони
України імені Івана Черняховського
Сафонов Ю.М. – д-р екон. наук, заступник директора, Інститут
модернізації змісту освіти
Шірінян Л.В. – д-р екон. наук, проф., Національний університет
харчових технологій

ISBN 978-617-7927-63-0

©С. О. Гуткевич,
О.О.Шеремет, Г.М.Завадських

©2021

UDC 338.31: 330.3

I 88

Investment priority of economic sectors. Monograph / S.O. Gutkevych, O.O. Sheremet, H.M.Zavadskyh and others; for general ed. prof. Gutkevych S.O. Kharkiv: «Disa Plus», 2021. 208 p.

Authors:

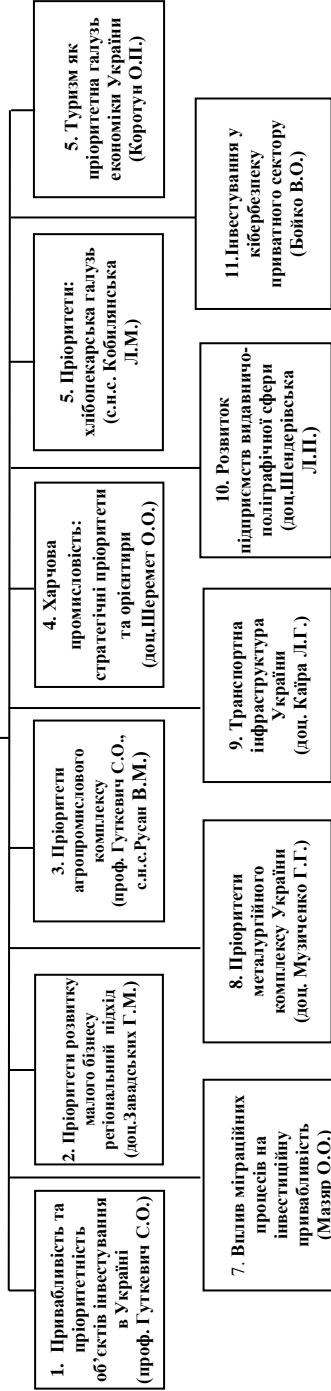
S.O. Gutkevych – Doctor of Economic Sciences, Professor, O.O. Sheremet – Doctor of Economic Sciences, Associate Professor; candidates of economic sciences, associate professors: G.M. Zavadskyh, G.G.Muzychenko, L.P. Shenderivska; Candidates of Economic Sciences: L.M. Kobylyanska V.M. Rusan, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor L.G. Kaira, Candidate of Historical Sciences V.O.Boyko; Senior Lecturer O.P. Korotun, Master O.O. Maziar.

The monograph presents research materials on the intensification of investment activities in the sectors of the economy, conducted in the framework of research work of the Department of International Economics. The main priorities of economic development of economic sectors are considered.

ISBN

© S. O. Gutkevych, O.O. Sheremet,
H.M.Zavadskyh
© 2021

Інвестиційна пріоритетність галузей економіки

ПРО МОНОГРАФІЮ

Тема науково-дослідної роботи кафедри міжнародної економіки пов'язана з активізацією інвестиційної діяльності і потребує наукового обґрунтування у визначенні пріоритетів розвитку деяких галузей економіки. Актуальним в сучасних умовах розвитку економіки є теоретичне дослідження форм інвестування і механізмів інвестиційної привабливості галузей економіки, як об'єктів інвестування.

Інвестиційна діяльність в Україні має свої орієнтири і пріоритети для залучення інвестицій. Важливим є обґрунтування основних питань залучення іноземних інвестицій в економіку країни, визначення рівня привабливості об'єктів для іноземних інвесторів, основні напрями інвестування економіки.

Економічна безпека країни припускає три рівні: глобальний, регіональний, національний. Два перших глобальний і регіональний – міжнародні рівні безпеки, стан яких визначає зовнішню складову фінансової безпеки на національному рівні. Саме такі фактори багату в чому вливають на внутрішній розвиток країни, особливо з неефективною фінансово-кредитною системою, що у даний час має Україна. Її економіка реагує на зміни і перепади на світовому ринку. Тому внутрішньо економічний розвиток країни залежить від надходження в країну іноземного капіталу у вигляді кредитів та інвестицій; змін світових цін на товари; процентних ставок і курсів іноземних валют; рівня використання досягнень науково-технічного прогресу.

Для інвесторів особливе значення має визначення привабливості та пріоритетності інвестиційної діяльності та вибір її найбільш ефективного спрямування.

Для економічного розвитку країни в даний час важливий підйом виробництва і на цій основі інвестиційний підйом. Виходячи з пріоритетів конкретного періоду за державою повинне залишатися право формування інвестиційної політики. Проблемою інвестиційної політики є визначення найбільш ефективних сфер вкладення інвестицій. Інвестор, вкладаючи гроші, враховує свою ймовірну перспективу, аналізуючи сполучення вкладів і очікуваних доходів.

Законодавство обмежує права інвестора у виборі сфер і об'єктів інвестування за винятком об'єктів, що не відповідають архітектурним, екологічним нормам, порушують права й інтереси держави і його громадян, охороняються державою.

Напрямок інвестицій або пріоритетність вкладень повинна бути в ті сфери та галузі, що вже освоєні, тому що створена інфраструктура в значній мірі сприяє їх подальшому розвитку.

проф. Гуткевич С.О.

РОЗДІЛ 2

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД

Стан та динаміка основних показників розвитку малого бізнесу в Україні

За сучасних умов трансформаційних перетворень економіки України важливим етапом становлення й розвитку держави є стабільний та цілеспрямований економічний розвиток малого й середнього бізнесу. Завдяки раціональному використанню наявних ресурсів та умов МСБ виступає головним генератором новаторських та інноваційних ідей, одним із важелів формування та функціонування регіональної економіки, який стимулює ринковий механізм країни до сталого економічного зростання.

Ефективний розвиток МСБ є основним показником стабільності та прогресивності економічного розвитку країни, адже саме підприємницький сектор забезпечує економіку країни усіма необхідним ресурсами та сприяє реалізації наявного потенціалу.

Переважає більшість українських компаній в секторі підприємництва – це малі та середні підприємства (МСП), подібно до більшості країн по всьому світі. 96% українських підприємств у секторі бізнесу – це мікро-підприємства, тобто підприємства, що наймають менше десяти робітників [2].

На додаток, 83% підприємств бізнес сектору – це індивідуальні підприємства (ФОПи). 89% усіх підприємств працюють у секторі послуг, і на них припадає майже 45% зайнятості, а також вони генерують 56% доданої вартості. Майже половина доданої вартості послуг бізнесу створена у секторі оптової та роздрібної торгівлі.

Аналіз зайнятості в СМП почнемо з дослідження кількості найманих працівників по секторах та розміру підприємств (табл. 2). Дані, наведені в таблиці 2 вказують нам на те, що у 2018 році в Україні найбільша частка малих підприємств (до 10 осіб) припадала на оптову і роздрібну торгівлю та сферу ІТ – технологій.

Таблиця 2

Кількість підприємств в економіці підприємництва за розміром і типом діяльності, 2018 р.

Галузь	1-9	10-49	50-249	250+	Усього
Промисловість без будівництва	106965	11903	3724	1284	123876
Будівництво	44534	4943	694	90	50261
Оптова і роздрібна торгівля	818268	17013	2078	438	837797
Транспорт	90615	4036	933	231	95815
Інформація	144547	2029	276	57	146909
Операції з нерухомістю	87125	3092	317	19	90553
Професійні послуги	118238	2755	481	72	121546
Адміністративні послуги	42408	3280	753	112	46553

В категорії від 10 до 49 зайнятих осіб найбільше підприємств здійснювали свою діяльність в сфері так само оптової та роздрібно торгівлі та транспорту. Найбільше середніх (50-249 зайнятих осіб) підприємств функціонували в галузях також працюють у вказаних вище галузях.

Таблиця 3

Динаміка кількості підприємств за розміром

Кількість зайнятих працівників	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Т, %	
						до 2014 р.	до 2017 р.
1-9	1444100	1646691	1687910	1586480	1506916	104,3	94,9
10-49	66122	53825	45632	48258	52135	78,8	108,0
50-249	11774	10070	9497	9412	9500	80,6	100,9
250+	2965	2564	2384	2316	2347	79,1	101,3
Всього	1524961	1713150	1745423	1646466	1570888	103,0	95,4

Великі підприємства переважно працюють в сфері професійних послуг, оптової та роздрібно торгівлі та транспорту.

Взагалі, в господарській діяльності всіх країн більші підприємства є продуктивнішими, порівняно із меншими компаніями.

Це особливо справедливо для секторів промисловості, де потрібні великі інвестиції капіталу. Як показав аналіз даних таблиці 3, в 2018 році в порівнянні з 2014 роком кількість мікро-підприємств (з

чисельністю працівників до 9 осіб) збільшилась на 4,3%, а в порівнянні з 2017 роком зменшилась на 5,1%. Кількість малих підприємств (з чисельністю працівників від 10 до 49 осіб) порівняно з базисним 2013 роком зменшилась на 11,2%, а порівняно з попереднім – збільшилась на 8% (рис.3).

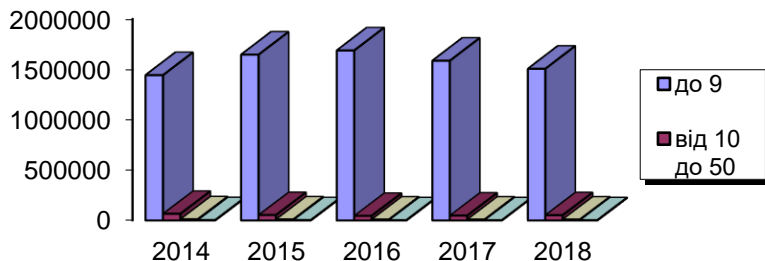

Рис. 3. Динамка кількості малих підприємств України за кількістю зайнятих

Кількість великих підприємств (з чисельністю працівників до 249 осіб) в порівнянні з 2013 роком зменшилась на 20,9%, а в порівнянні з 2016 роком – збільшилась на 0,9%. Що стосується підприємств з кількістю працівників більше 250 осіб, то в порівнянні з 2013 роком кількість таких збільшилась на 3%, а в порівнянні з попереднім роком – зменшилась на 4,6 %.

Аналіз зайнятості в СМП почнемо з дослідження кількості найманих працівників по секторах та розміру підприємств (табл. 4).

Таблиця 4

Кількість найманих працівників по секторах та розміру підприємств, тис. осіб

Сектор	2017 р.		2018 р.		Т, %	
	Малі під-ва	Великі під-ва	Малі під-ва	Великі під-ва	Малі під-ва	Великі під-ва
1	2	3	4	5	6	7
Промисловість без будівництва	832,7	1518,8	864,7	1469,5	103,8	96,7
Будівництво	240,7	43,2	249,8	43,9	103,7	101,6

Продовження табл.4

1	2	3	4	5	6	7
Оптова і роздрібна торгівля	1793,3	389,0	1801,6	421,5	100,4	108,3
Транспорт	325,1	587,3	316,4	584,3	97,3	99,4
Інформація	217,6	65,2	235,1	68,0	108,0	104,2
Операції з нерухомістю	227,0	8,5	222,8	9,9	98,1	116,4
Професійні послуги	268,2	43,5	264,8	40,5	98,7	93,1
Адміністративні послуги	202,5	84,7	208,4	72,4	102,9	85,4

Аналізуючи дані таблиці 4 маємо зазначити, що в 2018 році в порівнянні з попереднім 2017 роком кількість найманих працівників в малих підприємствах промисловості збільшилась на 3,8%, а в великих зменшилась на 3,3%. В галузі будівництва кількість найманих працівників збільшилась на 3,7 та 1,6% відповідно.

В сфері роздрібної та оптової торгівлі чисельність найманих працівників зросла на 0,4 та 8,3% відповідно. Тенденція до зменшення кількості найманих працівників спостерігається, як в малих, так і в великих підприємствах в сфері професійних послуг.

Таблиця 5

Обсяг реалізованої продукції за розміром підприємства та по галузях, 2018 р. (млн. грн)

Галузь	1-9	10-49	50-249	250+	Усього
Промисловість без будівництва	132347	202916	598526	1928520	2862309
Будівництво	58178	78755	61363	38202	236497
Оптова і роздрібна торгівля	766177	754315	806502	1024192	3351186
Транспорт	63274	57187	81860	276693	479014
Інформація	100124	28429	31116	57044	216804
Операції з нерухомістю	62928	35311	13029	9914	121182
Професійні послуги	66850	30800	26837	201824	326311
Адміністративні послуги	29198	18404	18587	14869	81057

У 2018 році підприємства з кількістю найманих працівників менше 250 осіб становили понад 99% всіх підприємств в економіці підприємництва, на їх долю припадало 61% загальної зайнятості в підприємстві, 54% загального обсягу реалізованої продукції та 47% створеної у підприємстві доданої вартості.

Регіональні аспекти розвитку малого підприємництва в Україні

Формування соціально орієнтованої економічної моделі України можливо лише за умов інтенсивного розвитку підприємництва в кожному регіоні нашої держави. Здорове економічне середовище для розвитку територіальних громад може утворитися на ґрунті функціонування широкого прошарку малих і середніх підприємницьких структур, які спроможні стимулювати конкуренцію, формувати основу для регіонального розвитку шляхом створення середнього класу.

Аналіз статистичних даних, наведених в таблиці 6 показує, що найбільшу частку в структурі підприємств України займають саме малі підприємства, зокрема мікропідприємства (з чисельністю працівників до 10 осіб).

Регіональний аналіз вказує на те, що у 2018 році найбільша кількість МП припадала на Дніпропетровську область (26603 од.), а найменша на Луганську (3205 од.).(рис.4).

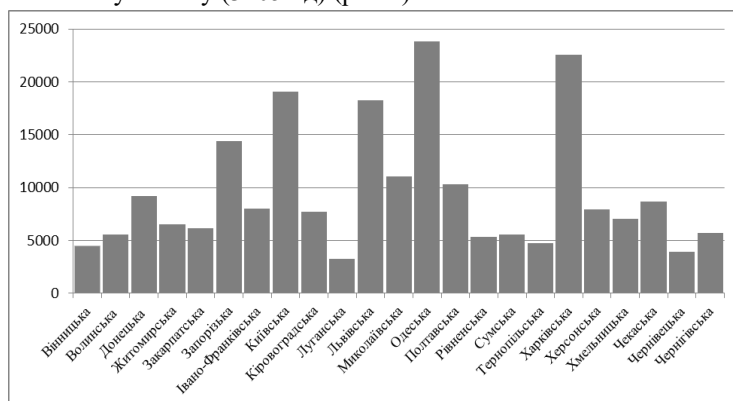

Рис. 4. Динаміка кількості МП по регіонах України у 2018 році

Таблиця 6

Кількість підприємств за їх розмірами за регіонами у 2018 році¹

	Усього од.	у тому числі							
		великі підприємства		Середні підприємства		малі підприємства		з них	
								Мікропідприємства	
		од.	у % до загальної кількості підприємств відповідного регіону	од.	у % до загальної кількості підприємств відповідного регіону	од.	у % до загальної кількості підприємств відповідного регіону	од.	у % до загальної кількості підприємств відповідного регіону
Україна²	338254	399	0,1	14934	4,4	322921	95,5	278114	82,2
Вінницька	9187	10	0,1	471	5,1	8706	94,8	7329	79,8
Волинська	5597	10	0,2	294	5,2	5293	94,6	4496	80,3
Дніпропетровська	27892	48	0,2	1241	4,4	26603		22991	82,4
Донецька	10450	27	0,3	515	4,9	9908	94,8	8653	82,8
Житомирська	6491	5	0,1	378	5,8	6108	94,1	5061	78,0
Закарпатська	5788	2	0,0	243	4,2	5543	95,8	4837	83,6
Запорізька	14576	23	0,1	578	4,0	13975	95,9	12201	83,7
Івано-Франківська	7638	5	0,1	292	3,8	7341	96,1	6468	84,7
Київська	19339	32	0,2	904	4,7	18403	95,1	15668	81,0
Кіровоградська	7735	3	0,0	326	4,2	7406	95,8	6457	83,5
Луганська	3408	4	0,1	199	5,8	3205	94,1	2762	81,0
Львівська	17933	16	0,1	852	4,7	17065	95,2	14433	80,5
Миколаївська	10801	8	0,1	334	3,1	10459	96,8	9352	86,6
Одеська	24023	13	0,0	807	3,4	23203	96,6	20210	84,1
Полтавська	10188	12	0,1	567	5,6	9609	94,3	8274	81,2
Рівненська	5280	4	0,1	281	5,3	4995	94,6	4177	79,1
Сумська	5705	6	0,1	375	6,6	5324	93,3	4481	78,5
Тернопільська	4710	2	0,1	227	4,8	4481	95,1	3720	79,0
Харківська	22597	14	0,1	1121	4,9	21462	95,0	18298	81,0
Херсонська	8107	2	0,0	281	3,5	7824	96,5	6918	85,3
Хмельницька	6954	7	0,1	372	5,3	6575	94,6	5524	79,4
Черкаська	8864	10	0,1	440	5,0	8414	94,9	7300	82,4
Чернівецька	3925	1	0,0	165	4,2	3759	95,8	3192	81,3
Чернігівська	5904	5	0,1	339	5,7	5560	94,2	4649	78,7
м. Київ	85162	130	0,2	3332	3,9	81700	95,9	70663	83,0

Аналіз показав, що за чисельністю найманих працівників лідирують малі підприємства знов таки Дніпропетровської області, а найменша їх кількість на МП Луганської області. Аналогічна тенденція мала місце і на мікропідприємствах.

Таблиця 7

**Кількість найманих працівників на підприємствах
за їх розмірами за регіонами у 2018 році¹**

	Усього, тис. осіб	у тому числі							
		Великі		середні		малі		з них	
		Підприємства		підприємства		підприємства		Мікропідприємства	
		тис. осіб	у % до загальної кількості найманих працівників	тис. осіб	у % до загальної кількості найманих працівників відповідного регіону	тис. осіб	у % до загальної кількості найманих працівників	тис. осіб	у % до загальної кількості найманих працівників
Україна²	5808,6	1573,6	27,1	2713,1	46,7	1521,9	26,2	611	10,5
Вінницька	155,2	24,3	15,7	82,4	53,1	48,5	31,2	17,5	11,3
Волинська	107,6	22,2	20,6	58,3	54,2	27,1	25,2	10,2	9,5
Дніпропетровська	605,1	249,1	41,2	231,3	38,2	124,7	20,6	52,2	8,6
Донецька	254,4	90,5	35,6	123,9	48,7	40	15,7	15,8	6,2
Житомирська	120,3	8,3	6,9	76,3	63,4	35,7	29,7	12,7	10,6
Закарпатська	79,6	3,9	5	51,4	64,4	24,3	30,6	9,4	11,7
Запорізька	250,4	86,5	34,5	101,8	40,7	62,1	24,8	25,5	10,2
Івано-Франківська	93,9	9	9,6	52,4	55,8	32,5	34,6	14,3	15,2
Київська	305,6	63,3	20,7	151,8	49,7	90,5	29,6	34,9	11,4
Кіровоградська	92,1	... ³	... ³	... ³	... ³	33,9	36,8	13,7	14,9
Луганська	63,1	9,5	15,1	38,9	61,6	14,7	23,3	5,7	9,1
Львівська	321	45,5	14,2	183,5	57,1	92	28,7	36,1	11,2
Миколаївська	115,5	24,7	21,4	50,1	43,4	40,7	35,2	17,5	15,1
Одеська	272,9	27,6	10,1	141,5	51,9	103,8	38	43,5	16
Полтавська	225,4	56,7	25,2	120,2	53,3	48,5	21,5	20,1	8,9
Рівненська	90,7	8,1	8,9	55,5	61,2	27,1	29,9	10,2	11,2
Сумська	109,4	11,1	10,2	69,1	63,1	29,2	26,7	10,2	9,3
Тернопільська	79,1	9,2	11,6	44	55,7	25,9	32,7	9,1	11,6
Харківська	358,7	35,2	9,8	215	60	108,5	30,2	41,6	11,6
Херсонська	81,1	4	4,9	44,6	55	32,5	40,1	13,6	16,7
Хмельницька	109,9	9,2	8,4	64,4	58,6	36,3	33	13,1	11,9
Черкаська	131,3	16,6	12,7	74,6	56,8	40,1	30,5	15,9	12,1
Чернівецька	50,7	... ³	... ³	... ³	... ³	19	37,4	6,8	13,3
Чернігівська	102,8	8,9	8,6	64,1	62,4	29,8	29	10,8	10,5
м.Київ	1632,8	743,8	45,6	534,5	32,7	354,5	21,7	150,6	9,2

¹ Дані наведено без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя

та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Найбільша кількість зайнятих на МП та мікропідприємствах також у Дніпропетровській області, найменша – у Луганській (табл.8).

Таблиця 8

Кількість зайнятих працівників на підприємствах за їх розмірами за регіонами у 2018 році¹

	Усього · тис. осіб	у тому числі							
		великі		Середні		малі		з них	
		підприємства		Підприємства		підприємства		Мікропідприємства	
		тис. осіб	у % до загальної кількості зайнятих працівників відповідного регіону	тис. осіб	у % до загальної кількості зайнятих працівників відповідного регіону	тис. осіб	у % до загальної кількості зайнятих працівників відповідного регіону	тис. осіб	у % до загальної кількості зайнятих працівників відповідного регіону
Україна²	5899,3	1573,6	26,7	2714,7	46,0	1611,0	27,3	693,8	11,8
Вінницька	158,4	24,3	15,4	82,4	52,0	51,7	32,6	20,4	12,9
Волинська	109,5	22,2	20,3	58,4	53,3	28,9	26,4	11,9	10,9
Дніпропетровська	611,6	249,1	40,8	231,4	37,8	131,1	21,4	58,2	9,5
Донецька	256,4	90,5	35,3	124,0	48,3	41,9	16,4	17,5	6,8
Житомирська	121,9	8,3	6,8	76,3	62,6	37,3	30,6	14,2	11,6
Закарпатська	82,6	3,9	4,8	51,4	62,2	27,3	33,0	12,2	14,7
Запорізька	255,2	86,5	33,9	101,8	39,9	66,9	26,2	30,0	11,8
Івано-Франківська	96,5	9,0	9,3	52,5	54,4	35,0	36,3	16,7	17,3
Київська	309,2	63,3	20,5	151,9	49,1	94,0	30,4	38,0	12,3
Кіровоградська	95,8	... ³	... ³	... ³	... ³	37,5	39,2	17,2	18,0
Луганська	64,4	9,5	14,8	39,0	60,5	15,9	24,7	6,9	10,7
Львівська	325,5	45,5	14,0	183,6	56,4	96,4	29,6	40,1	12,3
Миколаївська	120,4	24,7	20,5	50,1	41,6	45,6	37,9	22,1	18,4
Одеська	278,8	27,6	9,9	141,6	50,8	109,6	39,3	48,9	17,6
Полтавська	228,5	56,7	24,8	120,2	52,6	51,6	22,6	23,0	10,1
Рівненська	92,4	8,1	8,7	55,5	60,1	28,8	31,2	11,7	12,7
Сумська	111,0	11,1	10,1	69,1	62,2	30,8	27,7	11,7	10,5
Тернопільська	80,7	9,2	11,4	44,0	54,5	27,5	34,1	10,6	13,1
Харківська	364,3	35,2	9,6	215,1	59,1	114,0	31,3	46,6	12,8
Херсонська	84,2	4,0	4,7	44,6	53,0	35,6	42,3	16,5	19,6
Хмельницька	112,7	9,2	8,2	64,5	57,2	39,0	34,6	15,7	13,9
Черкаська	134,2	16,6	12,4	74,7	55,6	42,9	32,0	18,5	13,8
Чернівецька	52,0	... ³	... ³	... ³	... ³	20,3	39,0	8,0	15,4
Чернігівська	104,5	8,9	8,5	64,2	61,4	31,4	30,1	12,3	11,8
м.Київ	1648,6	743,8	45,1	534,8	32,4	370,0	22,5	164,9	10,0

¹ Дані наведено без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя

На підставі даних таблиці 9 робимо висновок про те, що у 2018 році найбільший обсяг реалізовано продукції мав місце на МП та мікропідприємствах саме Дніпропетровської області, а найменший – Луганської.

Таблиця 9

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за їх розмірами у 2018 році

	Усього, млн.грн	У тому числі							
		великі		Середні		малі		з них	
		підприємства		підприємства		підприємства		Мікропідприємства	
		млн.грн	у % до загального обсягу реалізації відповідного регіону	млн.грн	у % до загального обсягу реалізації відповідного регіону	млн.грн	у % до загального обсягу реалізації відповідного регіону	млн.грн	у % до загального обсягу реалізації відповідного регіону
Україна²	9054836,9	3514293,2	38,8	3813139,3	42,1	1727404,4	19,1	589677,5	6,5
Вінницька	171186,1	43744,1	25,6	79851,3	46,6	47590,7	27,8	14423,7	8,4
Волинська	172834,1	41711,9	24,1	105524,6	61,1	25597,6	14,8	8324,2	4,8
Дніпропетровська	1035684,2	607426,5	58,7	272416,8	26,3	155840,9	15,0	59181,5	5,7
Донецька	456795,2	331239,2	72,5	92795,1	20,3	32760,9	7,2	10950,1	2,4
Житомирська	107769,6	25162,2	23,4	55768,0	51,7	26839,4	24,9	8994,2	8,3
Закарпатська	59739,0	7837,7	13,1	34464,5	57,7	17436,8	29,2	6218,8	10,4
Запорізька	321135,8	183143,2	57,0	80024,0	24,9	57968,6	18,1	21119,3	6,6
Івано-Франківська	97690,6	30311,2	31,0	44118,3	45,2	23261,1	23,8	9178,3	9,4
Київська	477534,4	174624,6	36,6	196688,8	41,2	106221,0	22,2	31413,5	6,6
Кіровоградська	98307,9	... ³	... ³	... ³	... ³	36477,0	37,1	12328,6	12,5
Луганська	39642,0	12023,9	30,3	15647,4	39,5	11970,7	30,2	4475,1	11,3
Львівська	331669,8	81711,3	24,6	162864,2	49,1	87094,3	26,3	29150,4	8,8
Миколаївська	150136,0	59360,1	39,6	49735,7	33,1	41040,2	27,3	15506,6	10,3
Одеська	367108,3	98358,0	26,8	160796,2	43,8	107954,1	29,4	35299,6	9,6
Полтавська	292265,1	129698,3	44,4	112227,8	38,4	50339,0	17,2	17699,8	6,1
Рівненська	67721,6	11374,2	16,8	36228,7	53,5	20118,7	29,7	6821,1	10,1
Сумська	104622,3	18893,7	18,0	62026,8	59,3	23701,8	22,7	7712,7	7,4
Тернопільська	71195,3	7190,4	10,1	42820,4	60,1	21184,5	29,8	6589,7	9,3

Інвестиційна пріоритетність галузей економіки

Харківська	367038,2	67442,4	18,4	187959,9	51,2	111635,9	30,4	39041,4	10,6
Херсонська	72860,9	9264,6	12,7	34887,3	47,9	28709,0	39,4	9554,0	13,1
Хмельницька	105087,1	15368,9	14,6	61704,3	58,7	28013,9	26,7	9745,5	9,3
Черкаська	173238,8	53943,8	31,1	79755,2	46,1	39539,8	22,8	13090,4	7,6
Чернівецька	31137,3	... ³	... ³	... ³	... ³	11695,8	37,6	3917,8	12,6
Чернігівська	101661,7	17744,0	17,4	58128,8	57,2	25788,9	25,4	8325,3	8,2
м.Київ	3780775,6	1478592,1	39,1	1713559,7	45,3	588623,8	15,6	200615,9	5,3
¹ Дані наведено без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя									
та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.									

На підставі даних таблиці 10 робимо висновок про те, що у 2018 році найбільші витрати праці мали місце на МП та мікропідприємствах саме Дніпропетровської області, а найменші – Луганської.

Таблиця 10

Витрати на оплату праці підприємств за їх розмірами за регіонами у 2018 році

	Усього, млн.грн	У тому числі							
		великі		Середні		малі		з них	
		підприємства		Підприємства		підприємства		Мікропідприємств а	
		млн.грн	У % до загальних витрат на оплату праці відповідного	млн.грн	У % до загальних витрат на оплату праці відповідного	млн.грн	У % до загальних витрат на оплату праці відповідного	млн.грн	У % до загальних витрат на оплату праці відповідного
Україна²	597536,8	233134,4	39,0	265065,9	44,4	99336,5	16,6	32575,5	5,5
Вінницька	13610,8	3174,1	23,3	7437,9	54,7	2998,8	22,0	870,2	6,4
Волинська	8756,8	2600,1	29,7	4615,1	52,7	1541,6	17,6	510,8	5,8
Дніпропетровська	62373,1	34029,5	54,6	20773,6	33,3	7570,0	12,1	2756,8	4,4
Донецька	30983,2	16806,9	54,2	11821,6	38,2	2354,7	7,6	758,8	2,4
Житомирська	9855,3	1067,3	10,8	6760,8	68,6	2027,2	20,6	612,4	6,2
Закарпатська	7612,6	617,2	8,1	5617,8	73,8	1377,6	18,1	468,4	6,2
Запорізька	24856,1	12892,2	51,9	8455,1	34,0	3508,8	14,1	1242,1	5,0
Івано-Франківська	7534,8	1472,4	19,5	4288,5	56,9	1773,9	23,6	680,7	9,0
Київська	32615,0	10560,6	32,4	16093,8	49,3	5960,6	18,3	1776,4	5,4
Кіровоградська	6913,3	... ³	... ³	... ³	... ³	1968,3	28,5	672,4	9,7

Інвестиційна пріоритетність галузей економіки

Луганська	4855,7	990,9	20,4	3049,2	62,8	815,6	16,8	266,5	5,5
Львівська	27758,2	6286,7	22,6	15724,7	56,7	5746,8	20,7	1918,0	6,9
Миколаївська	9983,3	3206,3	32,1	4517,5	45,3	2259,5	22,6	835,2	8,4
Одеська	22666,9	3613,1	15,9	12987,3	57,3	6066,5	26,8	2161,7	9,5
Полтавська	22581,6	8365,3	37,0	11424,7	50,6	2791,6	12,4	980,0	4,3
Рівненська	6755,0	897,1	13,3	4404,5	65,2	1453,4	21,5	482,2	7,1
Сумська	9586,8	1708,3	17,8	6200,3	64,7	1678,2	17,5	478,0	5,0
Тернопільська	6161,3	1218,0	19,8	3430,3	55,7	1513,0	24,5	450,6	7,3
Харківська	28816,6	4052,2	14,1	18411,5	63,9	6352,9	22,0	2098,6	7,3
Херсонська	5754,3	620,0	10,8	3402,3	59,1	1732,0	30,1	610,4	10,6
Хмельницька	8635,4	941,8	10,9	5621,2	65,1	2072,4	24,0	663,3	7,7
Черкаська	10765,5	2290,2	21,3	6190,5	57,5	2284,8	21,2	764,7	7,1
Чернівецька	3426,5	... ³	... ³	... ³	... ³	1028,3	30,0	310,3	9,1
Чернігівська	8137,6	1317,9	16,2	5107,5	62,8	1712,2	21,0	517,7	6,4
м.Київ	216541,1	113740,4	52,5	72052,9	33,3	30747,8	14,2	9689,3	4,5

Аналіз фінансових результатів за даними таблиці (додаток А), вказує що великі і середні підприємства України у 2018 році були прибуткові, а збитки несли саме ММ та мікропідприємства. Найбільші збитки мали МП таких областей, як Дніпропетровська, Київська, Кіровоградська. Найбільш прибутковими були МП Дніпропетровської та запорізької областей.

Тенденції розвитку малого бізнесу в Запорізькій області

На сучасному етапі розвитку малого бізнесу з боку держави та регіональної влади здійснюються позитивні зрушення – зменшено адміністративний тиск на підприємців з боку контролюючих органів (введено мораторій на перевірки малого та середнього бізнесу), вдосконалюється система надання адміністративних послуг фізичним та юридичним особам, відкриваються нові центри надання адміністративних послуг, спрощено процес започаткування підприємницької діяльності.

В умовах децентралізації української економіки постає необхідним врахування територіальних особливостей розвитку малого підприємництва в регіонах України. Формування і здійснення ефективної та гнучкої регіональної політики можливе при глибокому

дослідженні основних факторів, що впливають на розвиток підприємницької діяльності. В якості об'єкта дослідження вибрано територіальні громади Запорізької області. На основі даних Головного управління статистики у Запорізькій області області проведено аналіз основних показників діяльності малих підприємств за період 2014-2018 рр., результати наведені у табл. 11-16.

Малий бізнес в Україні, так і в Запорізькій області є дуже вразливим до змін законодавства та економічних криз і через це кількісні показники розвитку показують зростання і падіння.

Загалом за останні 5 років спостерігається тенденція до зниження кількості малих підприємств (таблиця 11).

Таблиця 11

Кількість суб'єктів малого підприємництва в Запорізькій області за 2014-2018 рр.

Роки	Кількість суб'єктів, одиниць	Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
2014	14119	–	–
2015	13859	- 260	98,16
2016	13819	- 40	99,71
2017	12877	- 942	93,18
2018	13024	147	101,14

За підсумками 2018 року кількість малих підприємств в Запорізькій області склала 13024 одиниць, що на 1,14% більше, ніж у попередньому році (2017 рік – 12877 одиниць). Кількість малих підприємств в 2016 р. скоротилася на 40 одиниць або 99,71% до 2015 року (2015 рік – 13859 одиниць). Як бачимо, найбільше скорочення прийшло на 2017 р., такі зміни можна пояснити нестабільною політичною ситуацією, змінами в законодавчій сфері, анексією Криму та проведенням АТО на сході країни.

Індикатором розвитку підприємницької сфери є показник кількості суб'єктів підприємництва на 10 тис. осіб. У Запорізькій області в 2018 році на 10 тис. осіб наявного населення припадало 82

малих підприємств, що на 4 одиниці більше показника попереднього року (у 2017 р. – 78 підприємств).

Однак, спостерігається значна диференціація за цим показником за територіальною ознакою – від 98 одиниць у Веселівському районі до 26 одиниць у м. Енергодар та м. Токмак. Вирівнюванню цього показника сприятиме підвищення ділової активності населення, інвестиційної привабливості, розвиток інфраструктури підтримки підприємництва, державного-приватного партнерства, робота влади щодо легалізації бізнесу та зайнятості, особливо на приморських територіях (рис. 4).

Рис.4. Кількість малих підприємств по містах і районах Запорізької області на 10 тис. осіб станом на 2018 р., од.

Малий бізнес розвивається в усіх галузях господарського комплексу Запорізької області. Так, у 2018 році найбільша частка загальної кількості малих підприємств була зосереджена у сфері

оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, а це: 3605 малих підприємств. Трохи менше зосереджено у сільському, лісовому та рибному господарстві – 2521 одиниця, найменше зосереджено у сфері мистецтв, спорту та розваг – 57 підприємств. Останні роки (за період 2014-2018 рр.) у сфері малого бізнесу спостерігається значне зменшення кількості найманих працівників, що підтверджується даними таблиці 11. Найбільш вагомою причиною такого скорочення можна назвати значне податкове навантаження на малий бізнес.

Аналітичне вирівнювання рядів динаміки вважається найбільш удосконаленим способом обробки ряду з метою встановлення тенденції розвитку явища. Завдання такого вирівнювання полягає у знаходженні простої математичної формули (апроксимуючої функції), яка б відображала загальну тенденцію ряду динаміки.

Дані таблиці 12 вказують на тенденцію до зменшення кількості СМП Запорізької області впродовж 2014-2018 років.

Таблиця 12

Згладжування ряду динаміки кількості суб'єктів малого підприємництва Запорізької області методом аналітичного вирівнювання по прямій і параболі

Роки	Кількість суб'єктів МП, од.	t	t^2	t^3	t^4	$y \cdot t$	$y \cdot t^2$	Вирівняні значення по прямій, $\bar{y}_t$	Вирівняні значення по параболі $\tilde{y}_t$
2014	14119	-2	4	-8	16	-28238	56476	13813	13760
2015	13859	-1	1	-1	1	-13859	13859	13677	13653
2016	13819	0	0	0	0	0	0	13539	13522
2017	12877	1	1	1	1	12877	12877	13403	13379
2018	13024	2	4	8	16	26048	52096	13266	13384
Σ	67698	0	10	0	34	-3172	135308	67698	67698

Наочно динаміка зміни кількості суб'єктів малого підприємництва представлена на рисунку 5.

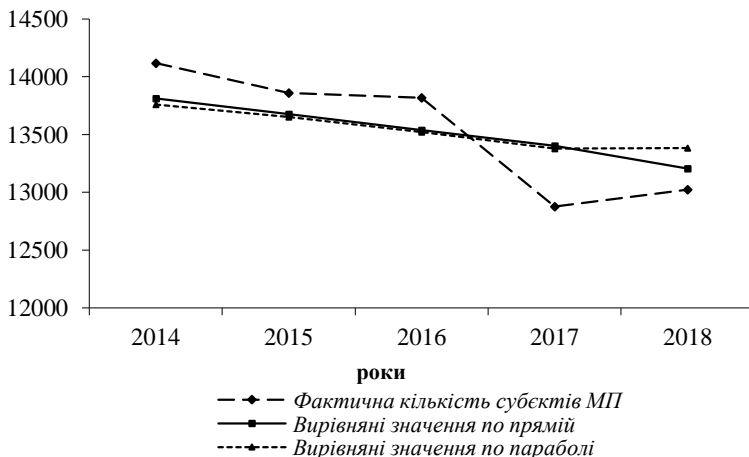

Рис. 5. Тенденція до зменшення суб'єктів малого підприємництва в Запорізькій області, од.

Отже, розрахунки і зображення на рисунку 5 вказують на тенденцію до зменшення кількості суб'єктів малого підприємництва в Запорізькій області.

У 2016 році середньорічна кількість найманих працівників малих підприємств зменшилася порівняно з попереднім роком на 11,63% та становила 60485 осіб, або 23,48% до загальної кількості найманих працівників підприємств області (табл.13).

Таблиця 13

**Кількість найманих працівників у сфері малого бізнесу в
Запорізькій області за 2014-2018 рр.**

Роки	Кількість найманих у сфері малого бізнесу, осіб	Усього найманих в області на підприємствах, осіб	У%до загальної кількості найманих	Абсолютне відхилення, + / -
2014	71466	287732	24,84	-
2015	68448	272651	25,1	- 3018
2016	60485	257658	23,48	- 7963
2017	60852	254107	23,9	367
2018	70206	257903	27,22	9354

У 2015 році кількість найманих працівників скоротилася на 3018 осіб порівняно до 2014 року та становила 68448 осіб, або 25,1% до загальної кількості найманих працівників підприємств. Але в 2017 році порівняно з 2016 р. ситуація покращилася і кількість найманих працівників на малих підприємствах області зросла на 367 осіб і становила 60852 найманих осіб.

Середня кількість працівників на одному малому підприємстві у 2016 році складала 4 особи, у 2015 р. - 2018 р. – по 5 осіб (таблиця 14).

Таблиця 14

**Середня кількість працівників на малих підприємствах
Запорізької області**

Роки	Кількість найманих працівників на малих підприємствах, осіб	Кількість малих підприємств, одиниць	Середня кількість працівників на одному малому підприємстві, осіб
2014	71466	14119	4
2015	68448	13859	5
2016	60485	13819	5
2017	60852	12877	5
2018	70206	13024	5

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) малими підприємствами Запорізької області за період 2014-2018 рр. має тенденцію до збільшення (таблиця 15).

Таблиця 15

Аналіз обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) малими підприємствами Запорізької області за 2014-2018 рр.

Роки	Обсяг реалізованої продукції (послуг, товарів), тис. грн.	Абсолютне відхилення, + / -	Відносне відхилення, %
2014	19 723 600,00	-	-
2015	22 818 856,60	3 095 257,0	115,69
2016	32 978 702,70	10 159 84,06	144,45
2017	39 685 677,0	6 706 974,3	120,88
2018	40 216 514,0	-35659,1	101,33

Проведений аналіз показує, що обсяги реалізованої продукції в 2017 р. збільшилися, так у порівнянні з 2016 р. обсяги зросли на 20,88% або ж на 6709674,3 тис. грн.

У 2015 р. у порівнянні до 2014 р. обсяги реалізації зросли на 15,69%, або ж на 309527 тис. грн., в 2016 р. обсяги становили 32978702,72 тис. грн., що більше на 10159846 тис. грн. або на 14,45% порівняно з 2015 р.

Таблиця 16

Фінансовий результат малих підприємств Запорізької області до оподаткування

Роки	Усього, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн., + / -	Відносне відхилення, %
2014	1 292 355,9	-	-
2015	1 848 246,5	2 401 938,6	143,01
2016	4 250 185,1	555 890,6	229,96
2017	4 561 687,7	311 502,6	107,33
2018	4 716 301,7	154614,0	103,38

За результатами 2018 р. малі підприємства отримали прибутковий фінансовий результат до оподаткування у розмірі 4716301,7 тис. грн. або ж на 3,38% більше попереднього року. У 2017 році малі підприємства Запорізької області також одержали прибутковий фінансовий результат до оподаткування у сумі 4561687,7 тис. грн., що більше на 7,33% попереднього року. У 2015 р. даний показник збільшився на 43,01% або ж на 890,6 тис. грн. порівняно 2014 р. і становив 1 848 246,5 тис. грн. Якщо розглядати фінансовий результат за сферами діяльності, то найбільші прибутки отримали: сільське, лісове та рибне господарство; промисловість; оптова, роздрібна торгівля, ремонт тощо.

Загалом, позитивний результат у 2017 р. показали 77,2% малих підприємств від загальної кількості, у 2016 році даний показник становив 77,4%. Збільшення фінансових результатів досягається завдяки розвитку сільського, лісового та рибного господарства і оптової та роздрібною торгівлі (рисунок 3), саме ці сфери діяльності роблять значний вклад в ріст фінансових результатів.

У місті Мелітополі активну господарську діяльність здійснює 804 підприємства, у т.ч. промислових підприємств, з них: в галузі машинобудування - 128 підприємств; в харчовій промисловості - 25 підприємств; в легкій промисловості - 18 підприємств. Кількість зайнятих працівників складає 12846 осіб, у тому числі на середніх підприємствах зайнято 8476 осіб, на малих - 4370 осіб, з них на мікропідприємствах - 1635 осіб.

Учасники засідання Робочої групи 28 серпня 2018 року разом з залученими експертами провели SWOT-аналіз розвитку міста (табл. 17).

Таблиця 17

Результати SWOT-аналізу розвитку м. Мелітополь

№	Сильні сторони		Слабкі сторони
1.	Патріотично налаштовані мешканці.	1.	Зменшення чисельності населення міста.
2.	Політична воля до відкритості влади та зав'язків з громадськістю. Громадський бюджет.	2.	Низька експортна орієнтованість бізнесу, втрата традиційних ринків збуту.

Інвестиційна пріоритетність галузей економіки

3.	Виробнича кооперація підприємств міста із Запорізькими підприємствами.	3.	Ринок праці характеризується перевищенням попиту над пропозицією робочої сили.
4.	Сприятливі природно – кліматичні умови та близькість сировинної бази для виробництва харчової продукції.	4.	Відсутні фінансові стимули та недосконала інфраструктура підтримки бізнесу.
5.	Сформована культура підприємництва, розроблено відповідні цільові програми	5.	Високий фізичний знос об'єктів міської інфраструктури та житлово-комунального господарства.
6.	Вдале розміщення міста – транзитно-логістичний центр.	6.	Недосконала система громадського транспорту.
7.	Розвинене машинобудування для сільськогосподарської галузі.	7.	Низький рівень впровадження енергоефективних технологій.
8.	Наявність профільних ВНЗ для підготовки	8.	Низький рівень оснащення та дефіцит кадрів
9.	Велика кількість аматорських творчих колективів.	9.	Відсутність театру, філармонії, професійних творчих колективів
Можливості		Загрози	
1.	Покращення бізнес – клімату в Україні за рахунок впровадження реформ.	1.	Падіння обсягів пасажирських та вантажних перевезень через анексію Криму та частини Донбасу.
2.	Збільшення території за рахунок приєднання територіальних громад.	2.	Погіршення інвестиційної привабливості
3.	Державна підтримка створення індустріального парку.	3.	Згортання реформ та девальвація гривні.
4.	Можливість отримання міжнародної технічної допомоги.	4.	Негативне сальдо міграції, відтік висококваліфікованих фахівців за кордон.
5.	Продовження процесів інтеграції з Європейським Союзом.	5.	Недоступність кредитних ресурсів.
6.	Значні запаси артезіанської води.	6.	Неможливість підключення до енергоспоживання через тиск монополістів.
7.	Підвищення інвестиційної привабливості	7.	Скорочення частки працездатного населення.

	України та Запорізького регіону.		
--	----------------------------------	--	--

Інформація та знання, отримані та впорядковані в процесі проведеної інвентаризації чинників, стали важливим ресурсом для подальшого аналізу економічного та соціального стану громади. У SWOT-аналізі сильні і слабкі сторони це найчастіше внутрішні чинники, а можливості і загрози пов'язані з факторами зовнішнього середовища. SWOT-матриця являє собою інструмент для аналізу цих факторів, зроблений за принципом їх перетинання і взаємозв'язків:

- Сильні сторони використовуються для створення майбутніх можливостей;
- Слабкі сторони перетворюються в можливості;
- Загрози пов'язані зі слабкими сторонами.

Вплив цих факторів був врахований при визначенні напрямів, стратегічних, оперативних цілей. В основі вибору – сценарій раціонального розвитку з урахуванням можливостей інтенсивного розвитку.

SWOT-аналіз демонструє, що погіршення торговельно-економічних відносин з країнами Митного союзу, анексія Криму, близькість військових подій та ускладнення суспільно-політичної ситуації в цілому в країні впродовж останніх років негативно вплинуло на обсяги виробництва. Особливо негативно це позначилося на діяльності підприємств машинобудівної галузі. Аналіз товарної групи (машини та устаткування) продемонстрував, що значна частина українських експортних поставок здійснювалася до Російської Федерації. Однак зрозуміло, що зміна векторів партнерства, якою б болючою вона не була сприятиме модернізації підприємств та виходу на новий рівень розвитку за умови збереження та розвитку кадрового потенціалу.

Основні проблеми розвитку малого бізнесу в країні

Взаємозв'язок держави і малого бізнесу здійснюється на взаємовигідній основі та має довгостроковий характер. При цьому роль держави полягає у забезпеченні високого рівня конкурентоспроможності національної економіки, проведенні

прозорі, стабільної, ефективної податкової та регуляторної політики, створенні рівних сприятливих умов для розвитку різних форм бізнесу, включаючи малий, а також всебічній підтримці підприємництва та приватної ініціативи.

Саме малі підприємства забезпечують розвиток економічної системи країни та наближають її до споживачів.

Підприємництво здатне вирішувати такі економічні завдання, як створення в країні конкурентного середовища, залучення приватного капіталу і зовнішніх інвестицій, а також удосконалення наявних технологій виробництва. Переваги та недоліки малого підприємництва проаналізовано у таблиці 18.

Таблиця 18

Переваги та недоліки розвитку малого підприємництва в економіці України

Переваги	Недоліки
для бізнесу	
<ul style="list-style-type: none"> – запроваджуються досягнення науково-технічного прогресу; – висока гнучкість виробництва; – зменшення кількості управлінських структур; – оперативне прийняття рішень; – високий досвід і кваліфікація персоналу; – мають високу швидкість обігу капіталу; – швидкість реагування на зміни кон'юнктури ринку; – гармонійно співпрацюють з великим і середнім бізнесом 	<ul style="list-style-type: none"> – обмеження номенклатури товарів і послуг; – зростає ризик банкрутства; – чутливість до впливу фінансової кризи; – постійне пристосування до умов ринку; – обмеження власних фінансових ресурсів; – незначні можливості для розширення підприємства
для держави	
<ul style="list-style-type: none"> – зростає зайнятість населення; – працюють у неперспективних галузях; – зростає кількість власників; – швидко насичується ринок товарами і послугами; – зростає надходження податків і зборів; – збалансування галузей економіки 	<ul style="list-style-type: none"> – надання пільг в оподаткуванні, ліцензуванні, кредитуванні підприємств; – зростає кількість підприємств-банкрутів; – зростають державні витрати на інформаційну, матеріально-технічну, фінансово-кредитну, інвестиційну підтримку підприємств малого бізнесу

На тенденції розвитку малого підприємництва в Україні безпосередньо впливає негативна динаміка основних макроекономічних показників. Зокрема, спад ВВП призвів до зменшення внутрішніх фінансових ресурсів держави, обігових коштів у суб'єктів підприємницької діяльності, зниження купівельної спроможності населення тощо.

До основних макроекономічних чинників, які впливають на розвиток малого підприємництва, слід віднести, передусім, обмеженість внутрішнього попиту та наявність кризи збуту на внутрішньому ринку у зв'язку з браком вільних фінансових коштів підприємств, зниженням реальних доходів населення, незначну інвестиційну активність, відсутність переливу коштів з фінансового в реальний сектор економіки, обмеженість кредитів.

Сучасна макроекономічна кон'юнктура створює додаткові складнощі для малого бізнесу.

Перша з них – недоступність грошей і висока вартість кредитних ресурсів. Кредитні ставки для бізнесу перевищують 25-30%, а отже, дозволити їх собі можуть лише високорентабельні підприємства. Банківські установи неохоче і вкрай рідко кредитують малий бізнес, ставлячись дуже підозріло до позичальників приватних підприємств, піддаючи їх різноманітним скрупульозним перевіркам.

Друга проблема – низька купівельна спроможність населення, зміна пріоритетів / стратегій поведінки споживачів і, як наслідок, зниження обсягів продажів. У вітчизняного покупця мало грошей, він не хоче з ними розлучатися, і все частіше орієнтується на зменшення витрат: знижки, розпродажі, дешевший товар, більш тривале використання товару.

Але розпродажі та знижки можуть дозволити собі лише великі ринкові гравці. Для малих підприємств ці маркетингові інструменти малодоступні. Як наслідок торговий сегмент ринку монополізується, при тому, що в торгівлі і послугах в Україні зайняті 64% приватних підприємств.

Наступна проблема – криза ліквідності і криза неплатежів. Малий бізнес сьогодні існує за умов, коли він винен контрагентам і контрагенти винні йому. З багатьма контрагентами доводиться

працювати в борг, під розписки, бартер тощо. Реальних платежів дуже мало, гроші в системі не циркулюють [7].

Проведені дослідження дають змогу стверджувати, що малий бізнес в Україні визначається певними рисами, які суттєво відрізняють його від підприємництва більшості зарубіжних країн, зокрема:

- низьким рівнем технічного оснащення при суттєвому інноваційному потенціалі;
- слабким управлінським рівнем, недостатністю знань, досвіду та культури у сфері ринкових відносин;
- відсутністю системи самоорганізації та недостатністю інфраструктури щодо підтримки малого підприємництва.

Тому сьогодні мале підприємництво у нашій країні перебуває у кризовому стані в усіх сферах національної економіки: промисловості, сільському господарстві, сфері послуг. Як стверджують українські вчені, його розвиток наштовхується на значні перешкоди [1].

Сьогодні головна проблема малого та середнього бізнесу – недостатня як матеріально-технічна, так і фінансова ресурсна база. Практично мова йде про формування нового сектору національної економіки. Варто нагадати, що протягом десятиліть адміністративної економіки такого сектору взагалі не існувала. У трансформаційний період відчувалася нестача кваліфікованих підприємців. В основній масі населення, що виживала в умовах гіперінфляції, не залишалося резервів та засобів, необхідних для започаткування власної справи.

До основних причин, які гальмують розвиток малого та середнього бізнесу в Україні, українські науковці-дослідники відносять такі:

- декларативний характер державної підтримки підприємства, що супроводжується неоднозначністю та суперечливістю чинної нормативно-правової бази;
- організаційно-правові труднощі започаткування бізнесу, особливо на етапі від реєстрації до початку його діяльності;
- обмеженість матеріальних фінансових ресурсів (наприклад, недоступність кредитних ресурсів як для започаткування, так і для ведення бізнесу чи його відновлення, недостатні зв'язки з

міжнародними фінансовими організаціями щодо залучення інвестицій і грантів);

– існуюча система обліку та статистичної звітності малого підприємництва, обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення, система навчання та перепідготовки персоналу для підприємницької діяльності тощо [8]. Варто зацентувати увагу на тому, що малі підприємства зосереджені головним чином у сфері послуг: торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; операції з нерухомістю; оренда; інжиніринг та надання послуг підприємцям; промисловість та будівництво тощо [3].

Проте, узагальнюючи позитивні та негативні сторони розвитку малого бізнесу в Україні, можемо стверджувати, що сучасний розвиток цього сектору економіки практично не відповідає європейським показникам і відчутно відстає від європейських стандартів. Так, статистичні дані засвідчують, що частка малих та середніх підприємств у валовому внутрішньому продукті України становить лише 9%, тоді як у країнах з ринковою економікою сягає 50–65%. Дохід від реалізації продукції виконаних (робіт, послуг) виробничих малих підприємств сягає лише 2,3% від загального обсягу продукції, яку випускає промисловість України.

Рекомендації щодо підвищення ефективності розвитку малого бізнесу в країні

У зв'язку із закінченням строку дії Програми розвитку малого і середнього підприємництва у Запорізькій області на 2018-2019 роки постає необхідним розробка нової Програми на 2020-2022 роки, яка повинна максимально відповідати Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2025 року [9].

Частину заходів розвитку підприємницької діяльності, представлених у даному документі, можливо реалізувати тільки на національному рівні конкретними органами влади (Верховною Радою України, Національним банком України, Державною службою статистики та ін.). Виділивши ті заходи, які можливо реалізувати на регіональному рівні, пропонуємо їх включити до програм розвитку підприємницької діяльності в об'єднаннях територіальних громадах та окремих регіонах України (табл. 19).

Таблиця 19

Напрями й заходи регіональної політики розвитку підприємницької діяльності в Запорізькій області на 2020-2022 роки

Напрямок	Заходи
Створення сприятливого середовища для розвитку малого і середнього підприємництва	<ol style="list-style-type: none"> 1. Підвищення рівня інформаційного забезпечення, в тому числі вдосконалення системи державної статистики на сайті Головного управління статистики у Запорізькій області 2. Реалізацію принципу "спочатку думай про мале" 3. Покращення послуг, що надаються суб'єктам малого і середнього підприємництва через центри надання адміністративних послуг 4. Забезпечення виконання контрактів та позасудове врегулювання спорів 5. Розширення доступу малого і середнього підприємництва до публічних закупівель 6. Забезпечення розвитку ефективного державно-приватного діалогу
Розширення доступу малого і середнього підприємництва до фінансування	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення кредитування малого і середнього підприємництва комерційними банками (реалізації пілотних ініціатив для випробування нових методів кредитування) 2. Використання схем гарантування кредитів з урахуванням комерційних чинників 3. Активізація використання векселів (підвищення рівня поінформованості про можливості, які дає використання векселів) 4. Активізація кредитування небанківськими фінансовими установами 5. Проведення заходів з підвищення рівня обізнаності суб'єктів малого і середнього підприємництва щодо лізингу для обладнання і залучення більш широкого спектру обладнання на умовах лізингу 6. Використання можливостей венчурного капіталу, залучення коштів неформальних інвесторів (бізнес-ангелів), добровільне об'єднання ресурсів для фінансування проєктів (краудфандинг). 7. Підвищення рівня поінформованості про можливості: використання факторингу, участі у міжнародних програмах та проєкт, приведенні стандартів своєї діяльності у відповідність з міжнародними стандартами фінансової звітності

Спрощення Податкового адміністрування для суб'єктів малого і середнього підприємництва	<ol style="list-style-type: none"> 1. Впровадження спрощеної системи податкової звітності на малих підприємствах через електронний кабінет платника податків 2. Впровадження спрощених вимог до ведення документації на малих підприємствах 3. Переведення працівників з неформального у формальний сектор зайнятості із забезпеченням їх соціального захисту та страхування 4. Підвищення гнучкості ринку праці
--	--

На нашу думку, необхідно включити їх до нової Програми розвитку малого і середнього підприємництва у Запорізькій області на 2020-2022 роки.

Більш детально, як реалізувати ці напрями, розкрито в Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року [9]. Основними причинами незадовільного стану і низького рівня розвитку малого підприємництва в країні є недосконала нормативно-правова база, що регулює взаємовідносини в сфері малого бізнесу; нестача власних коштів і обмежений доступ до кредитних ресурсів для створення і розвитку малого бізнесу; низький рівень професійної підготовки і кваліфікації кадрів в цій сфері економіки; велике податкове навантаження на МП та суб'єкти малого підприємництва; недостатня державна підтримка розвитку малого підприємництва; адміністративні та бюрократичні перепони на шляху розвитку малого бізнесу.

Отже, подолавши існуючі проблеми розвитку малого бізнесу на основі ефективної співпраці держави і сектору малого підприємництва, країна має всі шанси забезпечити стабільний економічний та соціальний розвиток.

Література

1. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. - К.: "Знання", 2008. - 302 с.
2. Воротіна Л.І. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання [Текст] : навч. посібник / за ред. Л. І. Воротіної. - К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2001. - 307 с.

3. Газуда М. В. Регіональний розвиток сфери малого підприємництва / М. В. Газуда, Н. Ю. Волощук. – Ужгород: Видавництво «ФОП Сабов А.М.», 2017 – 254 с.

4. Держкомстат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

5. Завадських Г.М. Стан і тенденції розвитку малого підприємництва в Україні // Г.М. Завадських / Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки), 2020.- №1 (41). - С.115-124.

6. Козаченко Г.В., Воронкова А.Е., Медяник В.Ю., Назарова В.В. Малий бізнес: стійкість та компенсаторні можливості: [монографія] / Г. В. Козаченко, А. Е. Воронкова, В. Ю. Медяник, В. В. Назарова. – К.: Лібра, 2003. – 328 с.

7. Ляпін Д.В., Дубровський В.І., Піщуліна О.М., Продан О.П. Зелена книга малого бізнесу України – 2012 / Д.В. Ляпін, В.І. Дубровський, О.М. Піщуліна, О.П. Продан. – К.: Інститут власності і свободи, 2012. – 124 с.

8. Стегней І.М. Сучасний стан малого бізнесу: європейський досвід, національні реалії та регіональні особливості / М.І. Стегней // економіка і суспільство, 2018.-№16. – С.495 – 499.

9. <http://www.tsatu.edu.ua/nauka/wp-content/uploads/sites/49/strategija-rozvytku-melitopolja-do-2030-roku.pdf>